

VERSLAG

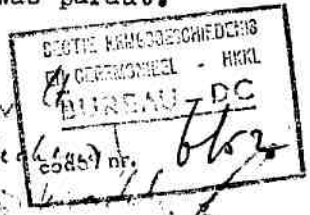
VAN DOKTER TAN TE TARAKAN

24 December 1941 8.30 aankomst te Tarakan, met 1 Brigade van het Detachement Long Nawang. Om 9 v.m. kregen we 't eerste luchtalarm; een 4 motorig Jap. vliegtuig deed een aanval op het vliegveld. De L.B.D. dienst functioneerde nog niet goed; het vijandelijk vliegtuig vloog reeds boven de stad toen het sirenegeloei weerklonk. Onmiddellijk stegen eenige Brewsters op doch veel succes bereikten ze niet. In de loop van de volgende dagen kregen we nog herhaaldelijk bezoek van vijandelijke vliegtuigen. Het aantal jagers, oorspronkelijk 7 nam met de dag af. Op 27 December 1941 sneuvelde Vaandrig Olse, die de daarop volgende dag met militaire honneurs op het B.P.M. kerkhof begraven werd. De laatst overgebleven Brewster-jager werd tenslotte door onze troepencommandant, Overste de Waal, naar Samarinda 11 gezonden, het had geen zin om Tarakan door 1 Jager te laten verdedigen. Een 18-tal Lotta's van Java afkomstig arriveerde op de eerste Kerstdag en werden in 3 hospitalen t.w. B.P.M. Militair- en Landschapshospitaal tewerkgesteld. Op Nieuwjaarsdag volgde verslaggever zijn oorlogsbestemming: Stadplaats Penengki-Karoengan. In de eerste week van het Nieuwjaar werd een Japbommenwerper door 't lucht-afweergeschut van het vliegveld neergehaald, ook de "Prins van Oranje" (P.v.O.) had hierin een belangrijk aandeel.

Zaterdag 10 Januari 1942. In het Officiersbivak Shangnila (?) kregen we telefonisch bericht: Het lichtschip te Tandjoeng Batoe gestationeerd gebombardeerd. Luchtalarm dat de gehele dag voortduurde; alle manschappen bleven in de stellingen; ook verslaggever werd bij het eerste stuk kustartillerie ingedeeld; commandant van het stuk was Brigadier de Wolff. Tegen 6 uur in de namiddag hoorden we doffe knallen en ontploffingen in de buurt van het boorterrein; dit bleek het werk van de vernielingsploeg van de Genie te zijn, die zijn vernielingsarbeid begon. Omstreeks middernacht was het werk voltooid. Het geraas van de brandende olie, die in de kalle Pamoesian stroomde was tot op grooten afstand hoorbaar. Ook de steiger van Lingkas stond in lichte laaie. Laat in den avond, het was ongeveer 10 uur 's avonds passeerde Kapitein Bentler met zijn compagnie Penengki; deze compagnie zou den vijand tegemoet gaan, doch verdwaalde in het bosch en viel zonder strijd in handen van de Japs, die ze gedeeltelijk afmaakte (volgens het verhaal van Sergeant Muller, die een week daarna, zwaar gewond, in het Militairhospitaal kwam) en gedeeltelijk gevangen nam. Lt. Vos, die ik later in het krijgsgevangenkamp ontmoette en eveneens tot deze compagnie behoorde, vertelde dat Kap. Bentler, in het bosch tusschen Penengki en Karoengan, pardoes in handen van de Jap liep, zonder een schot te lossen; de achter hem loopende troep liep eveneens zonder eenige strijd, in handen van de Jap. De volgende ochtend verliep vrij rustig; het regende en de lucht was steeds zwaar bewolkt, geen vliegtuiggeronk. Tegen 12 uur n.m. begaf verslaggever zich naar de commandopost; een poosje daarna meldden zich een 15-tal Roode Kruis Ziekendragers onder commando van een zekere Harahap; dit waren gedeeltelijk kranies van de B.P.M. en gedeeltelijk koelies; aanvankelijk bestond de ploeg uit 26 man, doch 11 man waren onder weg verdwaald toen er op het boorterrein geschoten werd, waarschijnlijk door de Jap. Deze ziekendragers werden voor de verschillende stukken verdeeld. De telefonische verbinding met Tarakan bleek verbroken te zijn; daarom werden Broekland (Genie) en Sergt. Wagemans uitgestuurd om de lijn te controleeren; bij terugkeer meldden ze dat de lijn tot aan de grens met Tarakan volkomen in tact was en dus 't defect aan Tarakan's zijde moest zitten. Tegen 3 uur n.m. zag Lt. Storm van Leeuwen, Commandant van Peningki - en Karoengan door de schaarlijkjer een 2-tal op boomstammen gelijkende landingssloepen van de Jap; deze zagen er groen tot donkerrood uit vanwege de brandende olie, die aan de oppervlakte van het water dreef. Toen de sloepen Peningki naderden, kregen ze een warme ontvangst van onze kustartillerie van Peningki en Karoengan. Onmiddellijk maakten ze rechtsomkeerd en waren jammergenoeg spoedig buiten schot. Next time better. We wisten dat de vijand alle moeite deed om Peningki en Karoengan van de zeezijde uit aan te vallen. Alles was paraat.

Bentler

*Van de overlevering van Maj. Reindachhoff
1945/1946 (brosjeur) afgeleverd door
P. de Vos (reklamer) afgeleverd door (reklamer)
aan (brosjeur) aan (reklamer) Coll. (reklamer)*

*in de af
vrijwillig
later*

Sinds Zaterdagochtend waren ze allen in de stellingen gebleven; het was aan onze jongens te merken dat ze in spanning zaten; van slapen en eten was niet veel terecht gekomen. Tegen het vallen van de avond kreeg onze commandant bericht, dat de vijand, die zich reeds in het bosch bevond, voorbereidingen trof om de commandopost aan te vallen. Onmiddellijk werd een 9-tal manschappen onder Sergeant Wagemans die zich vrijwillig op gaf, uitgestuurd om de vijand tegemoet te gaan. Nauwelijks was de eerste ploeg de eerste kromming van de weg gepasseerd of er klonken schoten en granaatontploffingen. Tien minuten daarna was het onze beurt, n.l. Comm. Lt. Storm van Leeuwen, ondergeteekende en 4 RodeKruis ziekendragers om dezelfde weg als Sergt. Wagemans te volgen; de Commandopost zou verdedigd worden door Lt. Antus (Genie) en 9 man. Met een Colt pistool e.e. handgranaat gewapemd, verlieten we de Commandopost en de vijand tegemoet doch we ontmoetten onderweg niets en niemand; alles bleef rustig. Bij het eerste stuk kustartillerie aangekomen meldde Brigadier de Wolff dat de vijand pogingen deed om al zwellende via de steiger aan land te komen. Dit bleek later niet juist te zijn. Van de ploeg van Sergt. Wagemans, kregen we een uur later bericht, dat enkelen teruggekomen waren, waaronder 1 gewonde; dit bleek Toegini te wezen, Jav. Art. Kann. 2e kl. die bij een val zijn knieschijf brak. De nacht verliep verder rustig; van Sergt. Wagemans werd verder niets meer gehoord; de volgende ochtend zou een patrouille uitgestuurd worden om hem te zoeken. Later bleek dat deze man naar Boelangan te zijn uitgeweken waar hij een tijd lang als Arabier vermoemd rondliep, doch tenslotte door de Jap. ontdekt en onthoofd werd.

Maandag 12 Januari 1942. Tegen het aanbreken van de dag werden we opgeschrikt door een luid geschreeuw; de Eur. Kok Wernae meldde Storm van Leeuwen dat de vijand bezig was de luchtdoelstelling te bestormen. Er bleef ons niets anders over dan Peningki te verlaten en naar Karoengan terug te trekken, doch eerst werden alle artillerie stukken grondig vernield. Op Karoengan was alles nog rustig; geen enkele Jap in de buurt te bespeuren; daarom werd alles in gereedheid gebracht; zoowel de kustartillerie luchtdoelgeschut als de infanterie (mitrailleur etc) was paraat. Om 11 uur v.m. meldde Lt. Antus, die op de grens van Peningki Karoengan zat, dat er op 200 a 300 m iemand met een witte vlag zwaaide; hij kon echter niet onderscheiden of het vriend of vijand was. Onze Commandant Storm van Leeuwen gaf opdracht hierop 't vuur te openen. Bij navraag bleek dit later Lt. Hopster te zijn, die in opdracht van onze troepen commandant, Overste de Waal, zich naar Peningki begaf om ons op de hoogte te brengen van de capitulatie van Tarakan. Omstreeks 12 uur trachtten 4 vijandelijke schepen binnen te varen. Onze kustartillerie van Karoengan was paraat en opende onmiddellijk het vuur; en wel snelvuur. Binnen minimum van tijd zonken de beide eerste schepen; slechts de punten van de mast bleven boven het wateroppervlak; salvo's van granaatkartetsen voltooiden het vernielingswerk; geen enkele Jap. overleefde deze verrassende aanval. De beide overige schepen wisten zich nog tijdig, hoewel lichtbeschadigd, uit de voeten te maken; in een dezer schepen bevond zich de bemanning van het lichtschip en de loods van Tarakan (Sarucco). Het te gronde gaan van bovenvermelde beide lichte kruisers had ons 100 projectielen gekost; het prachtige werk van onze kustartillerie, waaraan iedereen onverschillig, rang, ras of stand, actief deelnam, verhoogde in niet geringe mate ons moraal. Een vijandelijk watervliegtuig cirkelde eenige tijd later, boven de plaats waar de beide schepen gezonken waren, doch had niet veel succes. Een uur daarna hoorde verslaggever, terwijl hij bezig was enkele gewonden te verbinden in de buurt van het Genie-bivak, karabijschoten, afkomstig van de tegenoverliggende heuvel, op ongeveer 400 m. afstand. Onderluitenant Smidt, commandant van de mitrailleur-compagnie berichtte me dat we allen naar het dagverblijf moesten terugtrekken. Hier ontmoetten we commandant Storm van Leeuwen, Lt. van Adrichem, commandant van Karoengan; Aangezien de vijand ons probeerde in te sluiten, besloot Storm van Leeuwen door de vijandelijke linie te breken en Tarakan te bereiken omdat hij veronderstelde dat Tarakan nog niet gevallen was. Een gedeelte van de troep ongeveer 20 man sterk onder Lt. Antes bevond zich op dat moment in de keuken, doch kon zich niet meer bij onze hoofdmacht voegen; na een uur wachten moesten we tenslotte zonder deze afdeeling vertrekken. Later in 't krijgsgevangenenkamp vernam ik dat Lt. Antes zelfmoord heeft gepleegd en de anderen waren naar verschillende richtingen uitgeweken. Tegen schemerdonker bereikten we Peningki. Op ongeveer 100 m. afstand van onze luchtdoelstelling hielden we halt; we hadden tot nu toe het boschpad gevolgd doch aangezien in bovengemelde stelling Japs bevonden, moesten we wachten tot de duisternis viel.

*ingelaten
in de af
later*

Plotseling
EN ONVERWACHT - WAKL
BUREAU - DC
code/nr. 6/52

hoorden we een geritsel; (dit bleek later door een hond veroorzaakt te zijn) de heele troep sprong uiteen; ik bleef in de buurt van mijn gewonden, na eenige tijd verzamelde ik de mensen die zich nog in de buurt bevonden ongeveer 60 man, waaronder 13 Roode Kruis-ziekendragers. Na vele omzwervingen, teneinde de Japansche linies te vermijden kwamen we op het boorterrein terecht; de brug over de kali Pamoesian werd gepasseerd. Verslaggever zal de tocht over deze brug niet licht vergeten. Het liep intusschen tegen 4 uur in den nacht. De omgeving verkennend alvorens de colonne te laten passeeren en zonder compas was het voor mij geen gemakkelijke en aangename taak. Slechts met een Colt-pistool bewapend, bereikte ik ongedeed de overkant van de kali terwijl de vijand reeds in de omgeving moest zitten. We hadden nauwelijks 200 m. van het boorterrein afgelegd toen we ons plotseling omringd zagen door honderden Japs; een strijd tegen een dergelijke overmacht was voor ons kleine groepje niet te doen. Geboeid werden we naar Peningki teruggebracht. Ik werd door den Commandant ondervraagd, die me vroeg hoeveel en wat voor geschut Koroengan had. Ik antwoordde niet op de hoogte te zijn. Onder bedreiging met de dood bij 't niet juist beantwoorden van hun vragen werd ik tenslotte, bij daglicht, naar Tarakan gestuurd met alle gewonden en zieken, die zich op dat moment, aldaar bevonden. Bij het passeeren van het BPM kantoorgebouw kwam Kapt. Colijn vergezeld van een Jap. officier, me tegemoet en wenschte me geluk met het veilig overbrengen van de gewonden. Nadat we allen gefouilleerd waren en alles wat eenige waarde had, hadden moeten afstaan, werden we naar het Inf. VII kamp gedirigeerd. Hier moesten we nog eenige uren staan, alvorens we in een zaal werden toegelaten. We kregen een chambree van de 1e compagnie toegewezen; met 250 man lagen we als haringen in een ton. Alle ramen waren dichtgespijkerd en voor de deur werd een mitrailleur geplaatst. We mochten de zaal niet verlaten, behalve om onze behoefte te doen; dit geschiedde met vijven. Voor de meesten van ons was dit een periode van rust, na de emoties van 3 dagen oorlog voeren. Het eten dat wij 's middags kregen was niet te verwerken; de rijst was niet gaar en de hoeveelheid was niet groot; 's avonds brandde er geen licht. De volgende ochtend tegen 7 uur Japansche tijd moesten we aantreden voor app'el; dit geschiedde 3 maal daags n.l. om 7 uur, 2 uur en 8 uur n.m. Het bleek, dat het Inf. VII Kamp ongeveer 1250 krijgsgevangenen herbergde, ondergebracht in 5 chambrees; behalve militairen bevonden zich ook burgers; Roode Kruiszieken dragers, L.B.D. personeel (luchtbeschermingsdienst) onder de geïnterneerden. Van de andere officieren vernam ik dat onze troepencommandant, overste de Waal, Lt. Lamers als commandant van alle krijgsgevangenen, heeft aangewezen; als vertegenwoordigers der krijgsgevangenen traden aanvankelijk op: Lt. Lamers, Lt. Nijenhuis en Lt. Lekker. De huisvesting was slecht; iedere chambree was 25 m. lang en 4 m. breed en moest bewoond worden door 200 - 250 mensen; slechts de officieren en enkele minderen kregen slaapplanken; de rest sliep op de koude vloer. De ventilatie was niet voldoende; alle ramen waren voor de helft dichtgespijkerd. Er was in de eerste maanden geen electrisch licht; af en toe kreeg iedere zaal een kaars. Vooral 's avonds was het voor verslaggever buitengewoon moeilijk om zieken te helpen. In de eerste 2 weken hadden we geen druppel water uit de kraan; de waterleiding was onklaar doch dank zij Rauchbaar, ex BPMer van de technische afdeling, werd het mankement daarna opgeheven; het water uit de sloot, die om het kampementsterrein liep, werd voor bad- en waschwater gebruikt, hetgeen hygienisch niet juist was. De temming onder de krijgsgevangenen was ook niet bepaald goed te noemen; voor de meesten was het een desillusie. Er was niet veel sprake meer van orde, tucht of discipline. Wat kon men ook verwachten van een uit elkaar geslagen ~~xxx~~ troep, vaak zonder commandant, die door de Japa weer bijeengebracht werd, de minderen erkenden geen meerderen meer, slechts schelden en tieren op de leiding der Hollanders, die hen in dergelijk benarde omstandigheden in gevangenschap bracht; onderofficieren werden door minderen bij de naam geroepen; 't ontzag tegenover de meerderen verdween. Het eten was slecht; dit lag gedeeltelijk aan de bereiding; we kregen z.g. kalkrijst te eten dwz. de rijst werd met kalk vermengd teneinde het aanvreten door rijstkevers te voorkomen; vaak kwam de rijst niet gaar op tafel; ook de verdeeling liet aanvankelijk te wenschen over; de gamellen werden bestormd en degenen die te laat kwamen, kregen niets. Het was onze ploeg Koroengan en Peningki verboden om zich in de voorridor op te houden. Contact met andere krijgsgevangenen werd niet toegestaan, wij mochten slechts met ons vijven naar de privaten ~~ge~~geven. Des avonds kregen we kaarsverlichting tot 9 uur waarna alles in het donker zat.

GROENE KRUIS-GEZONDHEID
 EN GEZONDHEID - HKKL
 BUREAU - DC
 bodh/nr. 6/52

